

תיבה ד'-2: אומדן מספר העסקים שהסיכון שלהם להיסגר

עלה משמעותית בעת משבר הקורונה

- על פי דיווחי רשות המסים נסגרו במחצית הראשונה של השנה כתשעת אלפים עסקים – 33% פחות מאשר בתקופה המקבילה אשתקד.
- הנתון הרשמי של סגירות עסקים במהלך משבר הקורונה הוא כנראה אומדן חסר, משום שבעלי עסקים רבים, המעוניינים להימנע מתשלום ההוצאות הכרוכות בהפעלת העסק ויחד עם זאת לשמר את זכותם לקבלת הסיוע שהמדינה מעניקה לעסקים, הפסיקו את פעילותם בלי לסגור את תיקיהם ברשות המסים.
- אומדן מספר העסקים שאמנם לא נסגרו באופן רשמי, אולם נראה כי מצבם הורע כך שהסיכון שלהם להיסגר עלה במידה ניכרת, מבוסס על נתוני הירידות של המחזורים בחודשים יולי-אוגוסט, שבהם הגבלות התנועה במרבית הענפים היו מצומצמות. על פי אומדן זה, כשבעים אלף עסקים – מרביתם מענפי המסחר והשירותים – חוו ירידה במחזור של 80% ומעלה ביולי-אוגוסט 2020 יחסית לנתון המקביל בשנת 2019.
- כ-60% מהעסקים שחוו ביולי-אוגוסט ירידה של 80% ומעלה במחזור הם עסקים זעירים, שהמחזור השנתי שלהם עד 300 אלפי ש"ח. המחזור המצרפי של עסקים אלו נאמד בכ-5 מיליארדי ש"ח, ומשקלו במחזור העסקי המצרפי במשק נאמד בכ-0.25% בלבד. עוד ניתן להעריך כי שיעור גבוה מהעסקים הזעירים הללו הם של עצמאיים שאינם מעסיקים שכירים. מכאן שחרף הצורך למתן את הפגיעה במצבם של בעלי העסקים שפעילותם התכווצה, ההשפעה של סגירת עסקים אלו על התוצר, על סיכון האשראי הנשקף למערכת הפיננסית ועל שוק העבודה מוגבלת.

מגיפת הקורונה ומגבלות התנועה בעטיה משפיעות לרעה על הפעילות הכלכלית. ההשפעה מתבטאת, בין היתר, בעליית מספר העסקים שחווים האטה משמעותית בפעילותם ושהסיכון שלהם להיסגר עלה. התממשות של הסיכון וסגירה של אותם עסקים עלולה להשתקף בפגיעה במשתנים כלכליים ריאליים כגון התוצר ושוק העבודה, ולהביא לגידולם של הפסדי האשראי בקרב ספקי ההון. אמידת מספר העסקים שחוו הרעה משמעותית בפעילותם בעקבות המשבר וניתוח הרכבם עשויים לשפוך אור על המידה שבה יושפע המשק אם הסיכון יתממש ועסקים אלו ייסגרו.

הגדרת "סגירה" של עסק

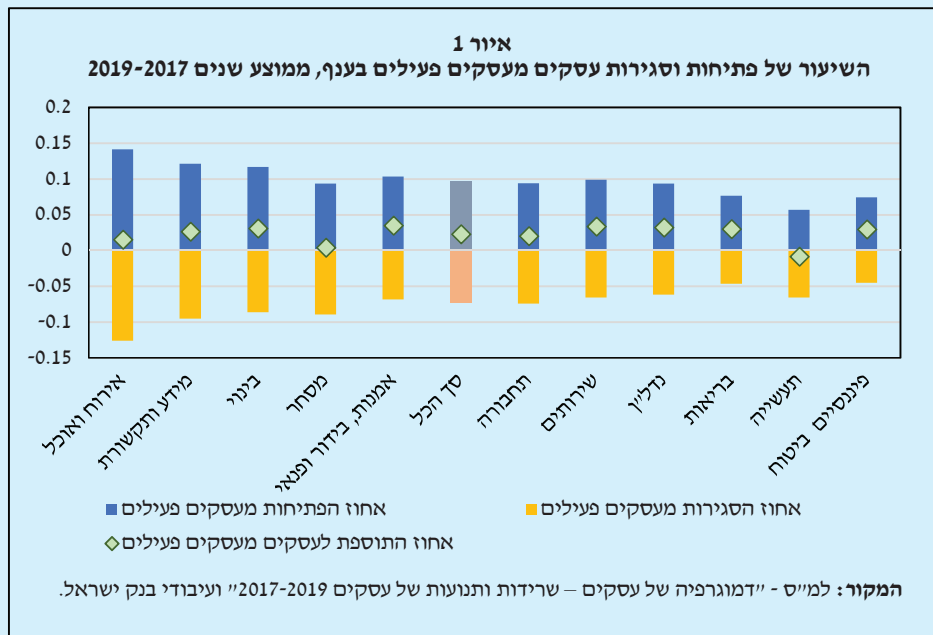
מבחינה רשמית עסק ייחשב כסגור לאחר סגירת תיק העוסק שלו ברשות המסים. בהתאם לכך נתאר בחלק הראשון של התיבה את המספר הממוצע השנתי של העסקים שנסגרו באופן רשמי טרם משבר הקורונה. מספר זה משקף את היקף הסגירות הטבעי של עסקים בישראל בזמן שגרה ומשמש אמת מידה לדיון המובא בהמשך על מספר העסקים שנסגרו באופן רשמי בתקופת הקורונה.

אומדן של היקף העסקים שנסגרו בתקופת הקורונה על בסיס נתוני הסגירות הרשמיים עלול להיות אומדן חסר של מספר העסקים שהפסיקו את פעילותם הכלכלית. זאת משום שישנם עסקים המשתהים בסגירת התיק ברשות המסים כדי להמשיך וליהנות מהזכאות לקבלת מענקים מהמדינה במסגרת רשת הביטחון לעסקים. כדי לאמוד את מספר העסקים שהפסיקו את פעילותם הכלכלית גם אם לא נסגרו רשמית נבדוק את מספר העסקים שחוו בתקופת הקורונה התכווצות משמעותית של הכנסותיהם – בשיעור גבוה מ-80% – לעומת מספרם בתקופה המקבילה אשתקד. אמנם שלא כמו בסגירה רשמית, ירידה חדה במחזורים של עסק עשויה ללמד על הפסקת פעילות זמנית, ולא בהכרח על סגירה פרמנטית, אך ניתן יהיה לומר כי התכווצות משמעותית של המחזורים משקפת לכל הפחות הרעה משמעותית של מצב

העסק במהלך הקורונה ועלייה בהסתברות לסגירתו.¹ בחלק האחרון של התיבה ננקוט הנחה מחמירה, אשר לפיה כלל העסקים שמצבם הורע משמעותית ייסגרו, ונעריך את ההשפעה על המשק.²

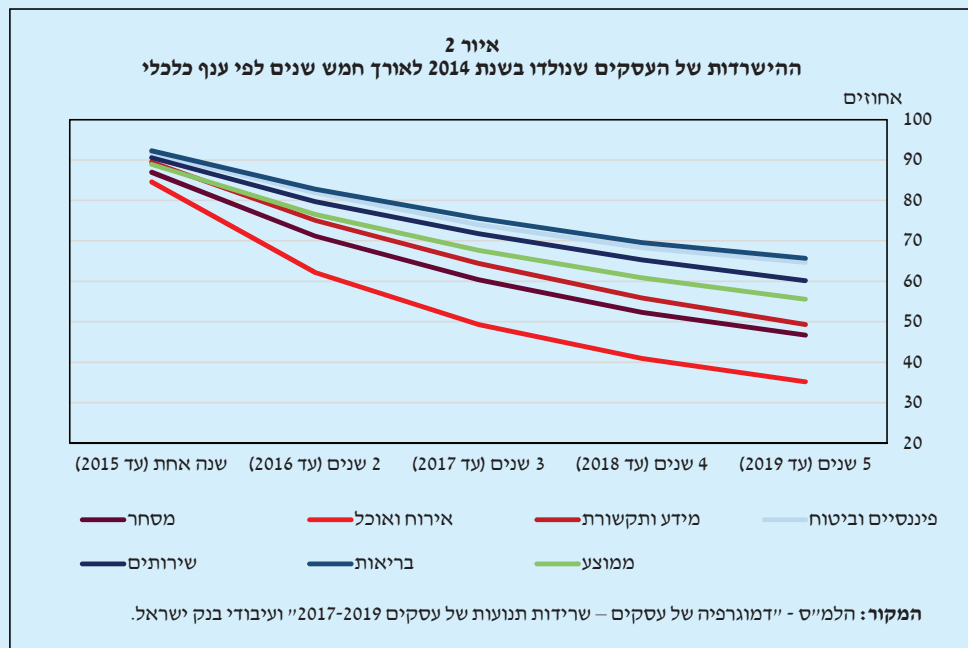
סגירות עסקים טרם משבר הקורונה – הנתונים הרשמיים

הממוצע השנתי של עסקים שנפתחו ונסגרו באופן רשמי טרם הקורונה עמד על 56 אלף ו-43 אלף, בהתאמה. בולטת שונות בין ענפים: בעוד שענפי האוכל והתקשורת מאופיינים בתחלופה גבוהה של עסקים (מספר גבוה יחסית של פתיחות וסגירות בשנה), התחלופה בענפי הפיננסים והתעשייה נמוכה (איור 1). השונות בשיעורי התחלופה משקפת שונות בין-ענפית ברמת הסיכון של הפעילות העסקית. באיור 2 מוצגים שלושת הענפים המסוכנים ביותר – אלו שבהם שיעור ניכר מהעסקים שורדים רק תקופה קצרה לאחר לידתם – שלושת הענפים הבטוחים ביותר וממוצע של כלל הענפים. ניתן לראות כי 54% מהעסקים שנפתחו בשנת 2014 לא שרדו בחמש השנים לאחר מכן. העסקים בענפי האירוח והאוכל, המידע והתקשורת והמסחר, המאופיינים, כאמור, בשיעורי התחלופה הגבוהים ביותר, מאופיינים גם בכושר השרידות הנמוך ביותר. לדוגמה: 65% מהעסקים בענף האירוח והאוכל שנפתחו בשנת 2014 נסגרו עד לשנת 2019.

¹ נציין כי הסיכון של עסק להיסגר עלול לעלות גם לאחר ירידה נמוכה מ-80% במחזור שלו. במסגרת התיבה אנו מתמקדים בקבוצת העסקים שהסיכון שלהם להיסגר עלה במידה הניכרת ביותר, ולכן הניתוח מתמקד בקבוצת העסקים שחווית ירידה של 80% ומעלה במחזור.

² הניתוח יתבסס, בין היתר, על שלושה דוחות שפרסמה רשות המסים לחודשים מרץ-אפריל, מאי-יוני ויולי-אוגוסט 2020, שבמסגרתם נותחו דיווחי מע"מ של עוסקים מורשים, כדי לאמוד את ההשפעה של משבר הקורונה על מחזורי העסקים בגדלים ובענפים שונים. הניתוחים בדוחות מבוססים על שיעור גבוה מאוד מהעסקים, ולכן נניח כי ניתן ללמוד מהאומדנים המחושבים על פיהם על כלל אוכלוסיית העסקים בישראל. כך הדוח לחודשים יולי-אוגוסט, שסביבו נרכז את עיקר הניתוח, מבוסס על 447,459 עסקים, שהם 73% מכלל העסקים בישראל ו-82% מכלל העסקים הפעילים (כלומר אלו שהיה להם מחזור חיובי בשנת 2019).

מספר העסקים שנסגרו במהלך משבר הקורונה – הנתונים הרשמיים

ככלל ניתן היה לצפות כי המשבר הנוכחי יביא לעלייה של מספר העסקים הנסגרים באופן רשמי מעבר לרמתו בזמן שגרה. אולם על פי הדיווחים הרשמיים של רשות המסים נסגרו במהלך ששת החודשים הראשונים של 2020 רק 9,384 עסקים – 33% פחות מאשר בתקופה המקבילה אשתקד. במקביל נפתחו בתקופה זו 17,928 עסקים חדשים – 15% פחות מאשר בתקופה המקבילה אשתקד. התוספת נטו של עסקים למשק במחצית הראשונה של 2020 הייתה אפוא חיובית – 8,544 עסקים לעומת 6,964 עסקים בתקופה המקבילה אשתקד.

הממצא בדבר ירידה חדה של מספר העסקים שנסגרו דווקא בתקופת המשבר מנוגד לציפיות. הסבר אפשרי לממצא זה הוא שבעלי עסקים המעוניינים להימנע מתשלום ההוצאות הקבועות והמשתנות הכרוכות בהפעלת העסק ועם זאת לשמר את זכותם לקבל את הסיוע שהמדינה מעניקה באמצעות רשת הביטחון לעסקים, מפסיקים את פעילותם הכלכלית ללא סגירת רשמית של תיקיהם ברשות המסים. אם כך, הנתון הרשמי בדבר היקף הסגירות של העסקים לא משקף את מלוא מספרם של העסקים שפעילותם הכלכלית הופסקה. בחלק הבא של התיבה נתבסס על נתוני הירידות במחזורים של עסקים כדי לאמוד את מספר העסקים שאמנם לא נסגרו באופן רשמי, אולם מצבם הורע במידה משמעותית במהלך משבר הקורונה, כך שהסיכון לסגירתם עלה במידה ניכרת.

אומדן מספר העסקים שמצבם הורע משמעותית במהלך משבר הקורונה והסיכון לסגירתם עלה

על פי נתוני רשות המסים נרשמה בקרב חלק ניכר מהעסקים בישראל ירידה של המחזורים בשנת 2020 יחסית לנתון המקביל בשנת 2019. סביר כי העסקים שרשמו את הירידה החדה ביותר במחזורים חוו את ההרעה המשמעותית ביותר במצבם, והסיכון שלהם להיסגר גבר. דיווחי רשות המסים על שיעורי הירידות של המחזורים לא מובאים כנתונים רציפים אלא כטווחי ירידות. טווח הירידות במחזור הגבוה ביותר מתייחס לירידות של 80% ומעלה. בהנחה שירידה

של המחזור בשיעור של 80% ומעלה משקפת הרעה משמעותית של מצב העסק, ניתן ללמוד ממספר העסקים הנכללים בטווח הירידות האמור על מספר העסקים שהסיכון שלהם להיסגר עלה.³

מטרת הניתוח היא לזהות את העסקים שהמחזור שלהם ירד כתוצאה מהרעה קבועה במצבו של העסק – כזאת שלא צפויה לחלוף גם לאחר הסרת ההגבלות שהוטלו בעקבות הקורונה – ולהבדיל אותם מעסקים שבהם המחזורים ירדו על רקע האטה ארעית בפעילותם בשל הגבלות התנועה. ירידות המחזורים במרץ-אפריל ובמאי-יוני עשויות לשקף הרעה זמנית בפעילותו של העסק כתוצאה מהגבלות התנועה שהוטלו בשל המגיפה, ולא בהכרח מעידות על פגיעה פרמנטית בפעילותו; ואולם ירידות של המחזורים ביולי-אוגוסט, חודשים שבהם הגבלות התנועה שהוטלו על מרבית הענפים היו מזעריות,⁴ עשויות לרמז כי העסק התקשה להתאושש מההגבלות שהוטלו על פעילותו בחודשים הקודמים, וכי מצבו הורע והסיכון שלו להיסגר עלה.

על פי הנתונים, 12% מהעסקים – 68,766⁵ במספר – רשמו ביולי-אוגוסט ירידה של המחזור בשיעור של 80% ומעלה יחסית לנתון המקביל אשתקד, ואף כי הם לא נסגרו רשמית, ההסתברות שלהם להיסגר כנראה עלתה במידה ניכרת.⁶

בחינת ההשפעה הכלכלית של סגירת העסקים⁷

שאלת המשך טבעית לניתוח דלעיל היא באיזו מידה העלייה בסיכון של עסקים להיסגר פגעה במשתנים כלכליים שונים, ובהם התוצר, האבטלה והיקף הפסדי האשראי שרושמים ספקי ההון. בניתוח להלן נניח כי כל העסקים שרשמו ביולי-אוגוסט ירידה של 80% ומעלה במחזורם אכן נסגרו, ונציע הערכה מושכלת של השפעת סגירתם על משתנים כלכליים שונים. באיור 3 מוצגים המספר והמשקל של העסקים שרשמו ביולי-אוגוסט ירידה במחזור בשיעור של 80% ומעלה בכל קבוצת גודל. מהאיור עולה כי חלק ניכר מאלה הם עסקים זעירים וקטנים; בפרט – 57% הם עסקים זעירים, שהמחזור השנתי שלהם עד 300 אלפי ש"ח, ו-80% הם עסקים קטנים, שהמחזור שלהם הוא עד מיליון ש"ח. אומדני המחזור המצרפי של העסקים הזעירים והקטנים שנסגרו בשנת 2019⁸ נמוכים יחסית – 5 ו-8 מיליארדי ש"ח, בהתאמה. זאת בעוד שהמחזור העסקי המצרפי במשק הוא כ-2 טריליון ש"ח. בהנחה שהמחזור של עסק הוא החסם העליון לערך המוסף שלו ניתן להסיק מהמחזור המצרפי הנמוך של העסקים הקטנים והזעירים שחוו האטה משמעותית בפעילותם כי השפעת סגירתם על התוצר העסקי אינה גבוהה.⁹

בהנחה שהיקף האשראי הניתן לעסק מתואם עם המחזור שלו ניתן לשער שגם ההשפעה של סגירת העסקים הקטנים והזעירים על הפסדי האשראי במערכת הפיננסית אינה גבוהה.¹⁰

בשלב הבא ננסה להעריך את השפעת סגירה אפשרית של העסקים שהמחזור שלהם ירד ב-80% ומעלה על שוק העבודה. באיור 4 מוצג הפילוח של העסקים בישראל לפי מספר משרות השכיר, ובאיור 5 – הפילוח שלהם לפי קבוצות גודל (במונחי

³ נציין כי המידה שבה עולה הסיכון של עסק להיסגר לאחר ירידה נתונה במחזור נגזרת מהמאפיינים הפיננסיים והתפעוליים הייחודיים לו, לרבות מבנה העלויות שלו, ובייחוד משקל ההוצאות הקבועות בסך הוצאותיו, יחס המינוף ויחס הנזילות.

⁴ נציין כי תוצאות הניתוח לא משתנות מהותית גם לאחר ניכוי ענפים שפעילותם הייתה מוגבלת במהלך חלק ניכר מהחודשים יולי-אוגוסט, כגון ענף האמנות והבידור.

⁵ חישוב המספרים המוחלטים של העסקים מבוסס על אוכלוסיית העסקים בישראל בניכוי 86,170 עסקים שהמחזור שלהם ביולי-אוגוסט 2019 היה אפס, ואנו מניחים כי הם חדלו לפעול עוד לפני פרוץ הקורונה.

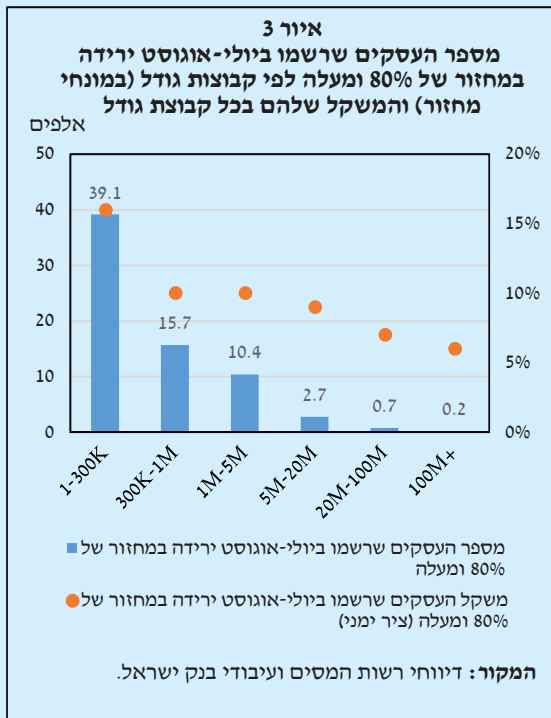
⁶ נציין כי לצד ההאטה בפעילותם של חלק מהעסקים, נרשמה צמיחה בפעילותם של אחרים. כך, על פי נתוני רשות המסים רשמו 42% מהעסקים בחודשים יולי-אוגוסט צמיחה של מחזוריהם. 34% מהעסקים אף רשמו צמיחה בשיעור משמעותי – שמעל 10%.

⁷ מגבלות נתונים מקשות על ביצוע פילוחים שונים הנדרשים להערכת ההשפעה של הפסקת הפעילות ב-9,384 העסקים שנסגרו פורמלית במחצית הראשונה של 2020 על משתנים כלכליים שונים. לכן נתמקד בחלק זה של התיבה רק ב-68,766 העסקים שלא היו סגורים רשמית ביולי-אוגוסט אלא הציגו ירידה של 80% ומעלה במחזור בתקופה זו.

⁸ האומדן נבנה כמכפלה של מספר העסקים שהציגו ירידה של לפחות 80% במחזוריהם ביולי-אוגוסט במחזור החציוני של העסקים בכל קבוצת גודל. המחזור החציוני לשנת 2019 נאמד על בסיס נתוני המחזור החציוני לחודשים מאי-אוגוסט 2019, המופיעים בדיווחי רשות המסים.

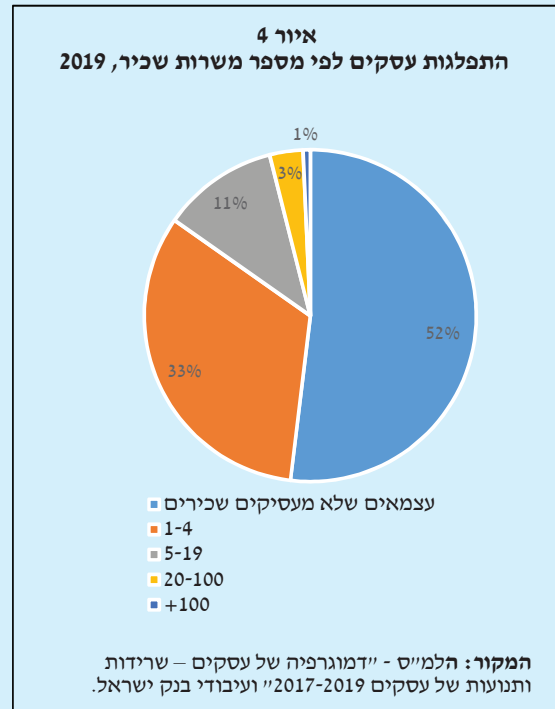
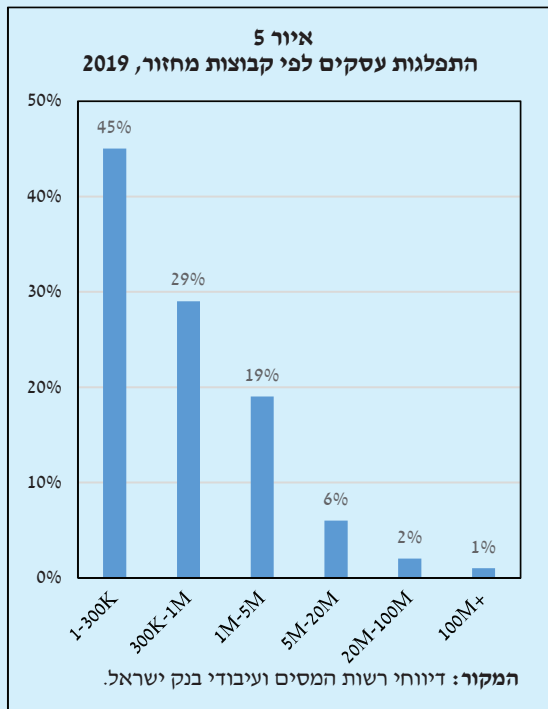
⁹ מפת מגבלת נתונים אין באפשרותנו לחשב באופן ישיר את הערך המוסף המצרפי של העסקים שהסיכון לסגירתם עלה.

¹⁰ יצוין כי לא כל סגירה של עסק צפויה להשתקף בהפסדי אשראי אצל ספקי ההון. הדבר תלוי, בין היתר, בסיבת הסגירה – סגירה על רקע קשיים פיננסיים או תפעוליים לעומת סגירה מתוך בחירה; במאפיינים הפיננסיים של העסק; בטיב הבטוחות ועוד.

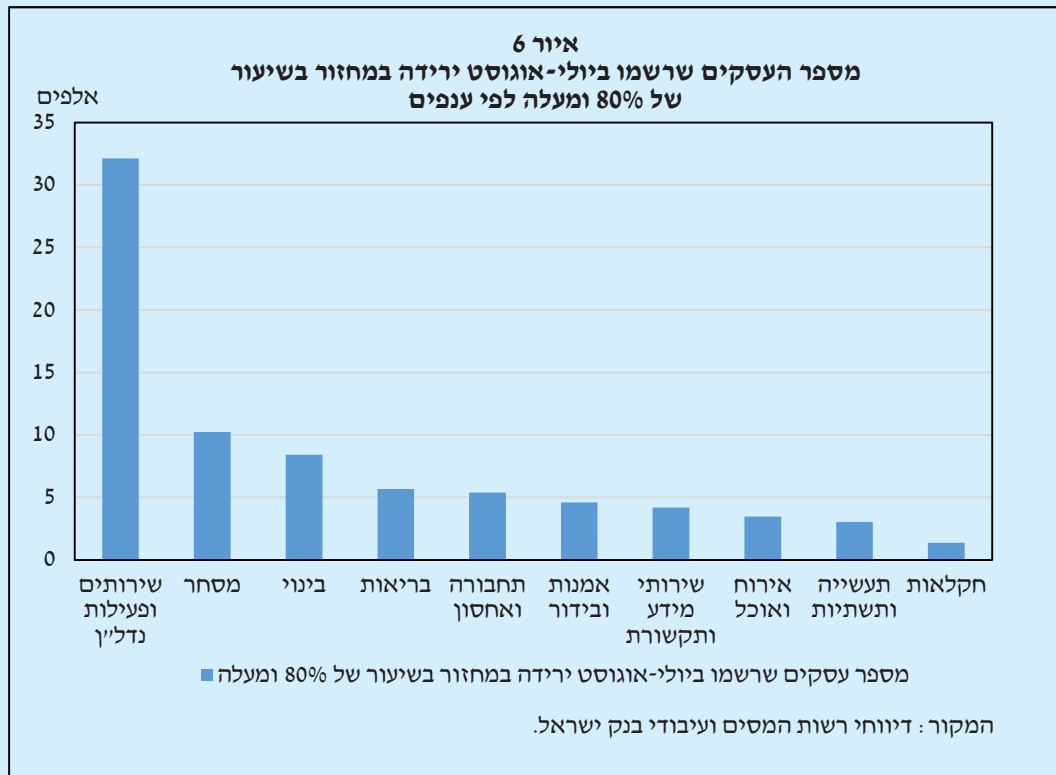

מחזור). מאיור 4 עולה כי 52% מהעסקים בישראל הם של עצמאיים שאינם מעסיקים שכירים. מאיור 5 עולה כי 45% מהעסקים בישראל הם עסקים זעירים שהמחזור שלהם עד 300 אלפי ש"ח. סביר כי יש חפיפה גבוהה בין שתי הקבוצות – כי שיעור ניכר מקבוצת העסקים שמחזורם עד 300 אלפי ש"ח הם של עצמאיים שאינם מעסיקים שכירים. לפיכך הערכה סבירה היא שחלק ניכר מקבוצת העסקים שמחזורם עד 300 אלפי ש"ח ולא הייתה בהם פעילות ביולי-אוגוסט הם של עצמאיים שאינם מעסיקים שכירים.

ההשפעה של סגירת עסקים על שוק העבודה בענף מסוים נגזרת ממספר העסקים שנסגרו באותו ענף וממספר השכירים שעבדו בכל אחד מהם.¹¹ ניתן אפוא לגזור את השפעת סגירה אפשרית של העסקים שרשמו במהלך המשבר ירידה של 80% ומעלה במחזורם על שוק העבודה מהשילוב שבין הנתונים המוצגים באיור 6 על מספר העסקים שרשמו ירידה משמעותית של מחזורם בכל ענף לנתוני איור 7 על התפלגות העסקים על פי מספר משרות השכיר.

¹¹ מובן שמצבו של שוק העבודה בענף מסוים מושפע גם ממספר העסקים שנפתחו, אולם במועד כתיבת התיבה הנתון לא נמצא בדינו.

ניתן לראות כי העסקים שמצבם הורע עד כדי סגירה בענף הנדל"ן ובענף השירותים רבים יחסית¹². עם זאת, על רקע השיעור הגבוה של עצמאיים שלא מעסיקים שכירים בענפים אלו ההשפעה הממוצעת של סגירת עסק הנכלל בהם על שוק העבודה מוגבלת. לעומת זאת בענף האירוח והאוכל היקף לא גבוה של עסקים חווה האטה משמעותית בפעילותו, אולם מפני השיעור הגבוה יחסית של עסקים שמעסיקים שכירים בענף זה ההשפעה הממוצעת של סגירת עסק על שוק העבודה גבוהה יותר מאשר בענפי הנדל"ן והשירותים. בענף האמנות והבידור שילוב של עסקים מועטים יחסית שהסיכון שלהם להיסגר עלה עם שיעור גבוה יחסית של עצמאיים שלא מעסיקים שכירים עשוי ללמד כי ההשפעה של סגירת העסקים בענף זה על שוק העבודה אינה גבוהה. כנגד זאת נראה כי הסיכון להיסגר עלה בקרב עסקים רבים יחסית בענף המסחר, וכי שיעור העצמאיים שלא מעסיקים שכירים בענף זה קטן יחסית; מכאן שההשפעה הממוצעת של סגירות העסקים בענף זה במהלך המשבר על שוק העבודה אינה מבוטלת.

לסיכום, על רקע משבר הקורונה גדל מספר העסקים שחוו האטה משמעותית בפעילותם והסיכון שלהם להיסגר עלה. עם זאת, שיעור ניכר מן העסקים הללו הם עסקים קטנים וזעירים, שההשפעה של סגירה אפשרית שלהם על התוצר, על סיכון האשראי של ספקי ההון ועל שוק העבודה מוגבלת. עם זאת, הגבלת פעילותם של עסקים לתקופות נוספות עלולה לייצר אפקט מצטבר שלילי על מצבם, להשפיע לרעה על כושר השרידות שלהם ולהגדיל את ההסתברות שהסיכון שלהם להיסגר יתממש.

¹² ענף השירותים מורכב בעיקרו מעסקים המעמידים שירותים מקצועיים מדעיים וטכניים. ענף הפעילויות בנדל"ן עיקרו עסקים המשכירים נכסי דלא נייד. ההכנסות של עסקים בענפים אלו תלויות במידה רבה בהכנסות של עסקים בענפים רבים אחרים, להם הם מספקים שירותים. לפיכך הפגיעה הגורפת בפעילותו של המגזר העסקי בתקופת הקורונה השתקפה בפגיעה חדה יחסית בפעילות העסקים בענף השירותים ובענף הפעילויות בנדל"ן.

